

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1943 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 128) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition till Upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område för budgetåret 1943/44 beräkna ett anslag av 38 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 5 mars 1943 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 120, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 38 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 222 av herr *Björck m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att den i propositionen omförmälda nämnden skall bestå av sju personer, nämligen föreståndarna för jordbruks-, husdjurs-, mejeri- och trädgårdsförsöksanstalterna samt en jordbrukare, en trädgårdsman och en pressman, dels ock att nämndens befattningshavare måtte tillsättas i så god tid att de kunna träda i funktion senast den 1 september 1943;

2) II: 319 av herr *Persson* i Falla, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 120 angående upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning i denna fråga;

3) II: 335 av herr *Jacobson*, vari yrkats, att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 120 avslå densamma.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades den 30 juni 1939 länsassessorn S. E. Rolander att verkställa utredning i fråga om en mera ändamålsenlig upplysningsverksamhet rörande resultaten av den statliga

och statsunderstödda forsknings-, försöks- och provningsverksamheten på jordbrukets och trädgårdsskötselns områden. Den 13 november samma år förordnades direktören E. Bjelle, lantbruksskoleföreståndaren Å. Hovgard, professorn G. Sundelin samt redaktören S. Wetterberg att såsom sakkunniga med utredningsmannen deltaga i överläggningar i ämnet.

Sedan länsassessor Rolander, som på grund av en längre tids sjukdom varit förhindrad att bedriva utredningen, anhållit att bli befriad från sitt uppdrag, förordnades den 29 oktober 1941 byråchefen A. P. Arnegren att fullfölja utredningen.

Med skrivelse den 17 september 1942 har utredningsmannen jämte de sakkunniga avgivit betänkande med förslag angående ordnandet av upplysningsverksamheten rörande resultaten av den statliga och statsunderstödda forsknings-, försöks- och provningsverksamheten på lantbrukets och trädgårdsskötselns område.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, samtliga hushållningssällskap i riket, lantbrukshögskolan, dess lärarråd, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens maskin- och redskapsprovningsanstalter, statens centrala frökontrollanstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, lantbruksakademien, Sveriges utsädesförening, svenska vall- och mosskulturföreningen, jordbrukstekniska föreningen, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Sveriges lantbruksförbund, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, svenska lantbrukstjänstemannaföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förbund, föreningen lantbruks- och skogsbruksfilm, aktiebolaget radiotjänst, svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund samt statens informationsstyrelse.

De statliga och statsunderstödda forsknings-, försöks- och provningsanstalternas organisationer och publikationer.

Forsknings-, försöks- och provningsverksamhet på lantbrukets och trädgårdsskötselns områden bedrivs för närvarande av följande anstalter och institutioner:

lantbrukshögskolan med jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna samt de statliga försöksgårdarna,

de till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut anslutna institutionerna statens mejeriförsök och statens trädgårdsförsök samt trädgårdsekonomiska byrån,

statens växtskyddsanstalt,

svenska vall- och mosskulturföreningen,

Sveriges utsädesförening,

Weibullsholms växtförädlingsanstalt,

jordbrukstekniska föreningen,
institutet för husdjursförädling,¹⁾
statens maskin- och redskapsprovningsanstalter,
statens centrala frökontrollanstalt,
statens lantbrukskemiska kontrollanstalt.

Härtill komma fem lokala frökontrollanstalter och fem lokala kemiska kontrollstationer. Vidare bör nämnas, att landets samtliga hushållningssällskap bedriva s. k. lokal försöksverksamhet. I vissa län ha särskilda organ för denna verksamhet, kallade försöksringar, organiserats. Den lokala försöksverksamheten bedrivs i samarbete med jordbruksförsöksanstalten och stödes av staten genom särskilda anslag. Vissa försök och undersökningar utföras av enskilda företag och sammanslutningar. Sålunda bedriver svenska sockerfabriksaktiebolaget en omfattande förädlings- och försöksverksamhet med sockerbeter.

Det kan i detta sammanhang även omnämnas, att en särskild institution för förädling av fruktträd för närvarande organiseras vid Balsgård i Kristianstads län.

För lantbruket och dess binäringar betydelsefull forskning utföres även vid följande institutioner, nämligen veterinärhögskolan, statens veterinär-bakteriologiska anstalt, skogsförsöksanstalten, undersöknings- och försöksanstalten för sötvattensfisket, Sveriges geologiska undersökning och statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

För publicering av de vid lantbrukshögskolans institutioner, försöksanstalter och försöksgårdar erhållna forsknings- och försöksresultaten förfogar högskolan över tre organ, nämligen Lantbrukshögskolans annaler, Meddelanden från högskolans försöksanstalter och Meddelanden från baljväxtlaboratoriet.

Lantbrukshögskolans annaler avse att utgöra organ för framläggandet av de forskningsresultat på lantbruksvetenskapens olika områden, som vunnits vid högskolans institutioner eller vid vilka dessa medverkat. De i annalerna offentliggjorda arbetena publiceras antingen på svenska eller på någotdera av engelska, tyska och franska språken. I förra fallet åtföljas de av en sammanfattning på något av de främmande språken, i senare fallet av en på svenska avfattad sammanfattning.

Lantbrukshögskolans annaler utkomma i tvångsfri följd med volymer om 15—20 ark. Under åren 1933—1940 ha 8 volymer utkommit, omfattande sammanlagt 88 avhandlingar. Upplagan uppgår till cirka 800 exemplar, av vilka högskolans bibliotek disponerar 300 exemplar för sitt publikationsbyte med utländska institutioner. Inom Sverige utgå annalerna till 183 institutioner (centrala verk och myndigheter, universitet och högskolor, forsknings- och försöksinstitutioner, hushållningssällskap, lant-

¹⁾ Icke statsunderstödd, drives med enskilda medel.

bruks- och lantmannaskolor m. fl.), 143 inom sagda institutioner verk-samma tjänstemän samt 59 enskilda personer, vilka anmält sig som abon- nenter på publikationen. Priset vid försäljning till enskilda har växlat mellan 12 och 20 kronor per volym.

Meddelandena från lantbrukshögskolans försöksanstalter innehålla för- söksberättelser från jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna samt för- söksgårdarna. Meddelandena äro skrivna på svenska och som regel för- sedda med en på engelska eller tyska avfattad sammanfattning. De utgi- vas såsom i tvångsfri följd utkommande häften. Upplagens storlek växlar mellan 1 500 och 2 000 exemplar. De distribueras till centrala ämbets- verk och myndigheter, universitet, högskolor och offentliga bibliotek, forsk- nings- och försöksinstitutioner och vid dessa verkssamma personer, hushåll- ningssällskap, konsulenter och vandringsrättare, lantbruks- och lantmanna- skolor och vid dessa verkssamma lärare, ett 60-tal tidningar och tidskrifter samt ett antal enskilda personer, av vilka de flesta låtit anteckna sig såsom ständiga abonnenter. I de flesta fall erhålla dessa meddelandena gratis. Härutöver disponeras cirka 500 exemplar för försöksanstalternas och lant- brukshögskolans publikationsutbyte med utländska institutioner.

Under åren 1939—1941 ha från försöksanstalterna utgivits 12 medde- landen, 6 från vardera anstalten.

Meddelandena från lantbrukshögskolans baljväxtlaboratorium tryckas i ungefär samma upplagor som försöksanstalternas och disponeras enligt i stort sett samma grunder.

Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut utgiver en årsskrift, i vilken samtliga under året från statens mejeriförsök, statens trädgårds- försök och trädgårdsekonomiska byrån utgivna meddelanden samman- föras. Årsskriften tryckes i en upplaga av 300 exemplar, vilken helt dis- poneras av institutets bibliotek för utbyte med in- och utländska insti- tutioner. Meddelanden från de båda försöksinstitutionerna utgivnas dess- utom separat. Sålunda ha Meddelanden från statens mejeriförsök hittills tryckts i en upplaga av 700 exemplar. Denna upplaga har emellertid visat sig vara för liten och kommer därför att ökas till 1 200 exemplar. Meddelanden utsändas till centrala ämbetsverk, försöksanstalter och of- fentliga bibliotek, mejerier och mejeriskolor, tjänstemän vid svenska me- jeriernas riksförening, svenska smörprovningarna och lantbrukshögsko- lan, vissa tidningar och tidskrifter, firmor samt, i mindre omfattning, enskilda personer. Meddelanden från statens trädgårdsförsöks fruktav- delning ha en upplaga om 600—700 exemplar och köksväxtavdelningens meddelanden en upplaga om 2 000 exemplar. De utsändas till försöks- institutioner, bibliotek och försöksmän i Sverige och utlandet, trädgårds- skolor, trädgårdskonsulenter och länsträdgårdsmästare, trädgårdstid- ningar samt, efter särskild rekvisition, till intresserade enskilda personer.

Köksväxtavdelningens meddelanden ha dessutom utsänts till de medlemmar av Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, som specialiserat sig på köksväxtodling, och till samtliga lantmannaskolor och lanthushållsskolor.

Statens växtskyddsanstalt utger tre publikationer, nämligen Meddelanden, Flygblad och Växtskyddsnotiser. Meddelandena och Växtskyddsnotiserna utgå i upplagor om 3 000 exemplar. Flygbladens upplagor ha växlat mellan 5 000 och 35 000 exemplar.

Växtskyddsanstaltens meddelanden innehålla monografier över vid anstalten utförda undersökningar. De äro som regel avfattade på svenska och försedda med en sammanfattning på engelska eller tyska. Flygbladen utgöras av kortfattade, populärt hållna uppsatser rörande växtsjukdomar och skadedjur samt anvisningar om lämpliga förebyggande eller bekämpande åtgärder. Växtskyddsnotiser är, till skillnad från meddelandena och flygbladen, en regelbundet utkommande publikation, som för närvarande utgives med 6 häften om året. De avse att med kortare artiklar och notiser i olika växtskyddsfrågor väcka intresse för och stimulera till ett mera effektivt växtskydd. De tre publikationerna utdelas gratis till institutioner, bibliotek, lantbruks- och trädgårdsskolor, hushållningssällskap, konsulenter, lärare och försöksmän m. fl. Flygbladen utdelas gratis även till enskilda personer; i de fall det gällt spridning av flygblad med mycket stora upplagor har distributionen i huvudsak ombesörjts av hushållningssällskapen.

Svenska vall- och mosskulturföreningen utger dels en serie meddelanden, dels en med 4 häften om året utkommande tidskrift. Meddelandena innehålla monografier över vid föreningen utförda försök och undersökningar. I tidskriften inflyta populärt hållna referat av meddelandena, kortare artiklar och notiser rörande inom föreningens verksamhetsområde liggande frågor, verksamhetsberättelser och andra föreningsmeddelanden m. m. Upplagans storlek är för meddelandena 1 100 exemplar och för tidskriften 2 500 exemplar.

Sveriges utsädesförening utger en med 6 häften om året utkommande tidskrift. Bland tidskriftens innehåll märkas redogörelser för nya, vid föreningen uppdragna sorter och stammar, översikter över förädlingsarbetet med ett visst växtslag eller vid någon av föreningens filialer, redogörelser för speciella undersökningar av huvudsakligen praktiskt intresse, föreningsmeddelanden, referat och notiser. Tidskriften utsändes till föreningens medlemmar och dessutom till institutioner, bibliotek, hushållningssällskap och skolor. Upplagan utgör 1 200 exemplar.

Resultaten från den vetenskapliga forskning på ärftlighetslärans område, som i stor utsträckning bedrives vid föreningen, publiceras som regel icke i tidskriften utan i vetenskapliga facktidskrifter, i första hand i den av

Mendelska sällskapet i Lund utgivna, internationellt kända tidskriften »Hereditas».

Redogörelser för nya sorter och stammar, deras egenskaper, användningsområden och resultaten av med dem utförda jämförande försök lämnas förutom i tidskriften även i allmänna svenska utsädesaktiebolagets i stora upplagor utgående kataloger.

Weibullsholms växtförädlingsanstalt saknar eget organ för publicering av vid anstalten vunna resultat. Dessa offentliggöras därför i in- och utländska facktidskrifter. Beskrivningar av nya sorter och stammar av lantbruks- och trädgårdsväxter, som uppdragits vid anstalten, inflyta i firma W. Weibulls årsbok.

Jordbrukstekniska föreningens arbetsresultat publiceras i föreningens meddelanden. Dessutom tagas särtryck av samtliga de arbeten, som föreningens tjänstemän publicera i olika facktidskrifter. Såväl meddelandena som särtrycken utsändas till föreningens medlemmar samt till institutitioner, bibliotek, hushållningssällskap och skolor. Allmänheten kan efter rekvisition erhålla meddelandena till självkostnadspris.

Institutets för husdjursförädling meddelanden utgöras huvudsakligen av särtryck av avhandlingar, som tidigare influtit i skilda facktidskrifter.

Statens maskin- och redskapsprovningsanstalter redovisa resultaten av vid anstalterna utförda provningar i Meddelanden från statens maskinprovningar. Grundupplagorna uppgå för meddelandena från anstalternas lantbruksavdelning till 8 000 exemplar och för meddelandena från mejeriavdelningen till 600 exemplar.

Resultaten av den lokala försöksverksamheten framläggas av hushållningssällskapen i dessas verksamhetsberättelser. Vidare utger centralstyrelsen för försöksringarna i Malmöhus län en serie meddelanden, omfattande sammanställningar av inom ringarna utförda försök. Slutligen må nämnas, att svenska sockerfabriksaktiebolaget framlägger resultaten från av bolaget utförda försök och undersökningar i en serie Odlaremeddelanden, som utsändas till samtliga landets sockerbetsodlare.

Utredningens förslag.

Utredningens förslag innebär i huvudsak följande.

För att få till stånd en effektiv upplysningsverksamhet rörande de resultat, till vilka forsknings-, försöks- och provningsverksamheten på lantbruks- och trädgårdsskötselns område kommit, har utredningen ansett, att ett bättre samarbete bör komma till stånd mellan de olika forsknings-, försöks- och provningsanstalterna samt fack- och dagspressen.

I syfte att giva detta samarbete erforderlig stadga har utredningen föreslagit inrättande av ett särskilt organ, förslagsvis benämnt försöksverk-

samhetens upplysningsnämnd. Enligt förslaget skall nämnden utgöras av en ordförande och fem ledamöter, vilka samtliga utses av Kungl. Maj:t. Nämndens uppgift skall vara, dels att från anstalterna införskaffa korta populärt hållna sammanfattningar av samtliga från anstalterna publicerade avhandlingar och försöksberättelser, dels uppmuntra vid anstalterna verksamma försöksmän att för nämndens räkning utarbeta populära artiklar, i vilka försöksverksamhetens senaste rön behandlas. Sammanfattningarna skall nämnden själv publicera i en bilaga till någon jordbrukstidskrift med stor spridning. Härvid har utredningen närmast tänkt sig Jordbrukarnas Föreningsblad såsom ett lämpligt organ. Dessa sammanfattningar skola vidare bearbetas för att ingå i en av nämnden redigerad årligen utkommande årsbok från forsknings-, försöks- och provningsverksamheten. De för nämndens räkning skrivna artiklarna skola av nämnden ställas till fack- och dagspressens förfogande.

Kostnaderna för nämndens verksamhet skola täckas med bidrag av statsmedel. Utredningen har dock förutsatt, att de tidningar, som införa av nämnden tillhandahållna artiklar, skola erlagga en viss avgift till nämnden. Denna avgift har utredningen beräknat så, att härifrån inflytande medel skola vara tillräckliga för att täcka nämndens utlägg till arvoden åt författarna.

Nämnden bör enligt utredningens mening organiseras snarast möjligt. Därest förslag härom förelägges 1943 års riksdag, kan detta ske under hösten 1943. Verksamheten skulle då kunna börja den 1 januari 1944. Utredningen har beräknat det för budgetåret 1943/44 erforderliga anslaget till 38 750 kronor. Av detta belopp äro för avlöningar och omkostnader avsedda 28 750 kronor och för anskaffning av möbler och inventarier 10 000 kronor. De årliga kostnaderna för nämndens verksamhet därefter har utredningen uppskattat till 37 000 kronor.

Utredningen föreslår vidare, att radion i ökad omfattning tages i anspråk för ifrågavarande upplysningsverksamhet. Mera tid bör därvid ägnas åt föredrag i lantbruks- och trädgårdsfrågor. Försöksanstalterna och deras verksamhet böra dessutom ägnas större uppmärksamhet, lämpligen i form av direktutsändningar eller bandupptagningar från mera betydande möten samt genom reportage från anstalterna. Vid utformandet av dessa programpunkter bör försöksverksamhetens upplysningsnämnd beredas tillfälle att medverka.

Utredningen har även framhållit den betydelse, som filmen har för en rationellt bedriven upplysningsverksamhet. I första hand har utredningen ansett att hushållningssällskapen och lantbruksundervisningsanstalterna kunna nå bättre resultat genom att i ökad omfattning använda sig av god film. Framställning av förstklassig, vederhäftig upplysningsfilm har utredningen därför ansett värd ett kraftigt stöd från det allmännas sida.

Yttrandena.

De av utredningen framlagda förslagen ha i allmänhet vunnit anslutning i de avgivna yttrandena. Lärarrådet vid lantbrukshögskolan har emellertid avstyrkt förslaget. Reservation har dock anförts av tre ledamöter i lärarrådet. I vissa yttranden har — under hänvisning till ett förslag om inrättande av ett jordbruksvetenskapligt råd — ifrågasatts om icke detta förslag borde föranleda en fortsatt utredning i syfte att på lämpligt sätt samordna det föreslagna jordbruksvetenskapliga rådet med den nu förordade upplysningsnämnden. Från vissa håll har förordats, att de skilda forskningsinstitutionerna själva borde envar inom sitt område handhava ifrågavarande upplysningsverksamhet eller ock att densamma överlätes på lantbruksstyrelsen eller lantbruksakademien. I några yttranden har uttalats tvekan om den av utredningen föreslagna upplysningsnämndens sammansättning vore den lämpligaste. Man har härvid förordat en större nämnd, där de skilda intressen, som berördes av upplysningsverksamheten, kunde bliva representerade. I åtskilliga yttranden har ifrågasatts huruvida den föreslagna publiceringen av upplysningsmaterialet vore den mest tillfredsställande. Det har i anslutning härtill i vissa yttranden förordats, att en särskild tidskrift skulle utgivis för publicering av materialet eller ock att detta uppdelades på skilda tidskrifter allteftersom detsamma hänförde sig till olika verksamhetsgrenar inom jordbruket såsom åkerbruk, kreatursskötsel och trädgårdsskötsel.

Departementschefens anförande.

»Det uppsving som kännetecknar den svenska jordbruksnäringen under de senaste årtiondena torde i icke ringa mån ha berott därpå att jordbruket kunnat tillgodogöra sig resultaten av den omfattande forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område, som bedrivits vid statliga och enskilda institutioner och läroanstalter. De rön beträffande växtförädling och gödsling, som gjorts, ha möjliggjort en väsentlig ökning av skördarna för såväl jordbruket som trädgårdsodlingen. Genom rasförädling och foderundersökningar har avkastningen från husdjursskötseln stegrats och förbättrats. Även på det tekniska området ha framsteg gjorts, som bidragit till jordbruksarbetets rationalisering och förbilligande. Dessa framsteg på skilda områden av jordbruket ha medfört en icke obetydlig förbättring av det ekonomiska utbytet för jordbrukarna själva.

För närvarande torde emellertid kunskapen om de resultat, som vinnas genom forsknings-, försöks- och provningsverksamheten, huvudsakligen nå de praktiserande jordbrukarna genom de konsulterande tjänstemännen hos hushållningssällskapen och andra institutioner samt genom lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna och den kursverksamhet, som på skilda

håll bedrives inom landet. Vid sidan härav sprides ifrågavarande kunskap genom de olika institutionernas facktidsskrifter. Såsom framgår av vad tidigare anförts äro dessa senare många och av skilda slag. I stor utsträckning vända sig fackorganen emellertid främst till de konsulterande tjänstemännen och lärarna vid undervisningsanstalterna; i mindre grad, såsom ock framgår av upplagornas storlek, torde dessa tidskrifter nå ut till jordbrukarna i gemen.

En följd av det sätt, varpå kunskapen om framstegen inom forsknings- och försöksverksamheten sprides, torde vara att resultaten av arbetena på ifrågavarande områden endast förhållandevis långsamt nå ut i bygderna för att omsättas i praktiken. En snabbare spridning av resultaten inom nyssberörda verksamhet skulle säkerligen vara till betydande gagn för jordbruket. I likhet med utredningen finner jag det därför vara angeläget att åtgärder vidtagas för att avhjälpa denna brist. I de avgivna yttrandena har vikten av att åtgärder i sådant syfte vidtagas även allmänt framhållits, ehuru delade meningar kommit till uttryck beträffande det sätt varpå en förbättrad upplysningsverksamhet på förevarande område lämpligast skall kunna åstadkommas. Därjämte har i vissa yttranden ifrågasatts, huruvida man icke borde samtidigt som nu förevarande förslag upptoges till överbäggande även behandla det i yttrandena berörda förslaget om inrättande av ett jordbruksvetenskapligt råd. Sistnämnda ärende befinner sig emellertid för närvarande icke i det skick att slutlig ståndpunkt kan tagas till detsamma. Att uppskjuta förevarande fråga i avbidan på att spörsmålet om inrättande av ett jordbruksvetenskapligt råd kommer i sådant läge, att detsamma kan avgöras, anser jag mig icke kunna förorda med hänsyn till önskvärdheten av att upplysningsverksamheten i nuvarande försörjningsläge snarast kommer i gång. Dessa två frågor synas för övrigt vara av den art, att de kunna lösas oberoende av varandra.

Såväl inom utredningen som i de avgivna yttrandena ha olika förslag för nu föreliggande frågas lösning framlagts och diskuterats. Att såsom i vissa yttranden ifrågasatts förse de olika forsknings- och försöksinstitutionerna med egna organ för publicering av sina resultat direkt till en större allmänhet torde, bortsett från att kostnaderna härför sannolikt skulle bli mycket höga, medföra att den rådande splittringen och oöverskådligheten på detta område skulle även i fortsättningen kvarstå. Det torde vara en avsevärd fördel med utredningens förslag, att upplysningsverksamheten koncentreras till ett enda organ, som har möjlighet att överblicka hela området och sätta in upplysningsverksamheten på de punkter, där den synes mest behöflig och där forsknings- och försöksresultaten ha de största utsikterna att snabbt omsättas i praktiken.

De farhågor, som i vissa yttranden yppats för att den statliga karaktären av det ifrågasatta organet skulle medföra att de genom detsamma offent-

liggjorda uppgifterna skulle få prägel av statlig auktorisation, finner jag betydligt överdrivna. Det torde knappast vara att befara, att allmänheten skulle få en dylik uppfattning, därest, såsom utredningen föreslagit, upplysningsverksamheten komme att bedrivas genom redan befintliga pressorgan eller tidskrifter. Å andra sidan skulle icke obetydliga olägenheter kunna uppstå, därest upplysningsverksamheten överlämnades åt ett enskilt av statsmedel endast understött organ. En viss risk skulle under sådana förhållanden kunna finnas för att enskilda intressen komme att öva ett icke önskvärt inflytande över upplysningsverksamhetens ordnande. Svårigheter skulle även kunna uppkomma vid tillsynen över att endast verkligt objektiva framställningar och fullt slutförda resultat utlämnades till allmänheten för omsättning i praktiskt bruk.

Vid övervägande av de olika förslag i ämnet, som sålunda framkommit, har jag kommit till den uppfattningen att det av utredningen slutligen förordade torde leda till det bästa resultatet. Även ur kostnadssynpunkt ställer sig detta förslag fördelaktigast. Jag finner mig alltså böra förorda, att ett centralt organ tillskapas med uppgift att verka för spridande av kunskapen om resultaten från forsknings-, försöks- och provningsverksamheten på jordbrukets och trädgårdsskötselns område.

Nyssnämnda organ torde, såsom utredningen föreslagit, böra få karaktären av en nämnd, i vilken ingå representanter för forsknings-, försöks- och provningsanstalterna samt det praktiska jordbruket och trädgårdsodlingen ävensom pressen. Antalet ledamöter i nämnden torde icke böra bli alltför stort. En utvidgning av nämnden till ett tjugotal ledamöter, såsom inom utredningen diskuterats och i vissa yttranden även förordats, torde komma att i hög grad inverka menligt på arbetets effektivitet och koncentration. Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma antalet ledamöter i nämnden samt sedermera utse dessa. Nämndens verksamhet torde böra stå under lantbruksstyrelsens överinseende. Den närmaste ledningen av verksamheten bör handhavas av nämndens ordförande. Hos nämnden torde böra anställas erforderligt antal befattningshavare och för närvarande torde icke behöva räknas med flera än en sekreterare och ett kontorsbiträde. I ett flertal yttranden har framhållits att det verksamhetsfält, på vilket nämnden skulle röra sig, komme att bli alltför stort och i anslutning härtill har framförts tanken på att olika organ skulle handhava skilda delar av upplysningsverksamheten. Jag kan i stort sett dela den tankegång som ligger bakom denna uppfattning. Det kommer uppenbarligen att ställas stora krav på nämndens och dess sekreterares förmåga att kunna överblicka ett så stort verksamhetsområde. Å andra sidan finner jag emellertid, att vid igångsättande av denna nya verksamhet en viss försiktighet bör iakttagas med avseende å storleken av den organisation som skall handhava verksamheten. Sedan större erfarenhet vunnits, torde tiden vara

inne att överväga en utökad organisation. Därvid kan man tänka sig såsom i vissa yttranden påpekats, att nämndens verksamhet indelas på olika sektioner sålunda att t. ex. en sektion handhar upplysningsverksamheten rörande jordbruket och en annan avdelning verksamheten såvitt angår trädgårdsskötseln.

I likhet med utredningen anser jag att upplysningsnämnden bör söka fylla sin uppgift genom att utgiva korta populärt avfattade sammanfattningar av de från forsknings-, försöks- och provningsanstalterna utgivna avhandlingar och försöksberättelser med sådan innebörd, att de däri meddelade resultaten omedelbart kunna omsättas i praktiken. Nämnden bör även utgiva sammanfattande översikter över olika forskningsområden och andra redogörelser, som kunna vara ägnade att sprida kännedom om och väcka intresse för försöksverksamheten. Vid sin verksamhet bör nämnden tillse att i regel endast sådana meddelanden av nämnden publiceras som avse arbeten, vilka nått det stadiet att man med någorlunda säkerhet kan vänta sig avsett resultat vid en omsättning i praktiken. Såsom utredningen framhållit är det önskvärt att de förut berörda sammanfattningarna utarbetas av samma vetenskapsmän eller försöksmän, som lett undersökningarna och bearbetat resultaten. Härigenom erhålles den största säkerheten för att framställningen är korrekt och att inga missuppfattningar rörande arbetet uppkomma. Dessa sammanfattningar böra vara så kortfattade som det låter sig göra utan att tillförlitligheten och klarheten äventyras. För att underlätta nämndens verksamhet torde det böra åligga samtliga statliga och statsunderstödda institutioner, som äro sysselsatta på det område varom nu är fråga, ävensom andra, som åtnjuta statsunderstöd för forsknings- och försöksverksamhet, att inom viss tid efter det en undersökning slutförts och resultaten bearbetats till upplysningsnämnden insända en kortfattad sammanfattning av dessa undersökningar och resultat, lämpad att användas för den av nämnden bedrivna upplysningsverksamheten. I dessa sammanfattningar böra resultaten vara insatta i sitt rätta ekonomiska sammanhang och de praktiska åtgärder, till vilka resultaten böra föranleda, skola vara klart och tydligt angivna. För den händelse vederbörande försöksledare skulle vara förhindrad att utarbeta nu ifrågavarande sammanfattning, må institutionschefen bestämma att någon annan lämplig tjänsteman skall fullgöra uppdraget.

De förut berörda översikterna, som skola publiceras genom nämndens försorg, torde böra vara avsedda som allmän upplysning och torde sålunda icke behöva anknytas till någon viss undersökning utan omspanna speciella områden såsom sortval, växtsjukdomar, utfodring, tekniska frågor, marknadsöversikter o. d.

Såsom utredningen framhållit bör upplysningsnämnden vidare verka för att de till forsknings- och försöksverksamheten anslutna tjänstemännen i

ökad omfattning medverka såsom föredragshållare vid jordbrukardagar och andra tillfällen, då praktiska jordbrukare och trädgårdsodlare äro samlade.

Rörande lämpligaste sättet för distributionen av det material, som nämnden sammanbragt, ha delade meningar kommit till uttryck i de avgivna yttrandena. Redan inom utredningen ha tre olika alternativ för frågans lösande varit under övervägande. Sålunda har ifrågasatts att utgiva antingen en huvudsakligen refererande populärvetenskaplig tidskrift i 12 häften om året med en upplaga som beräknats till 25 000 exemplar och ett prenumerationspris av 3 kronor eller ock en mycket populärt hållen tidskrift i 6 häften om året med en upplaga av 300 000 exemplar och med ett mycket lågt prenumerationspris. Det förslag utredningen slutligen stannat inför innefattar att det hopbragta materialet skall publiceras i en bilaga till Jordbrukarnas Föreningsblad. I ett flertal yttranden har särskilt erinrats mot sistnämnda förslag, att vid ett genomförande av detsamma hänsyn icke kunde tagas till intressena i de skilda delarna av landet. Sålunda kunde ju exempelvis meddelanden om sockerbetsodlingen ej ha något intresse för Norrlands vidkommande, liksom upplysningar i frågor rörande sädesodlingen icke hade värde för trädgårdsodlarna. I vissa yttranden har tanken på en särskild tidskrift vunnit anklang.

Vid övervägande av de olika möjligheter för lösning av förevarande fråga som sålunda framförts har jag stannat för det av utredningen slutligen förordade förslaget. Det torde vara ställt utom varje tvivel att den största spridningen av upplysningsmaterialet kommer att nås genom realiserande av detta förslag. Utgivande av en tidskrift med så begränsad upplaga som den i det första alternativet ifrågasatta innebär knappast någon lösning av den uppställda frågan, då innehållet i en dylik tidskrift direkt icke kommer att nå mer än ett förhållandevis fåtal jordbrukare och sålunda icke kommer att bli en källa till mera allmän upplysning. Mot det andra förslaget innefattande en tidskrift med stor upplaga kan denna erinran givetvis icke riktas. Men å andra sidan torde såsom utredningen framhållit den stora mängden av jordbrukare och trädgårdsodlare mera sällan ha tid och tillfälle att tillgodogöra sig innehållet i en större tidskrift utan deras läsning torde i de flesta fall endast omfatta dagliga tidningar och en eller annan facktidskrift. Det torde även vara tvivelaktigt om det låter sig göra att anskaffa prenumeranter på en tidskrift av ifrågavarande slag i önskvärd omfattning även om priset sattes mycket lågt. Kostnaderna för förslagets genomförande torde under alla förhållanden bli betydande. Genom realiserandet av det av mig förut förordade förslaget vinnes en större spridning av upplysningsmaterialet. Möjligheterna att detsamma kommer att tillgodogöras av allmänheten torde också vara större. För förslagets genomförande kommer icke att uppstå andra kostnader än för själva upplysningsnämndens verksamhet.

I anledning av anmärkningen att genom realiserandet av det nu ifrågasvarande förslaget de olika intressena för skilda näringsidkare och trakter icke kunna tillgodoses, vill jag erinra att denna upplysningsverksamhet till en början måste betraktas såsom ett försök och därför icke kan uppläggas alltför stort. Jag förutsätter emellertid att nämnden söker komma i förbindelse med organisationernas tidskrifter och olika fackorgan samt landsortspressen och söker i dessa organ placera sådana upplysande artiklar och meddelanden, som ha speciellt intresse för de näringsidkare bland vilka dessa tidskrifter och pressorgan äro spridda. Det material, som lämnas till föreningsbladet för publicering i dess bilaga, bör kostnadsfritt stå till förfogande även för andra tidningar och tidskrifter.

Det synes lämpligt att såsom utredningen föreslagit i anslutning till den bilaga till Jordbrukarnas Föreningsblad som nämnden skall redigera även utgives en årsbok som innehåller en samlad översikt över det gångna årets forsknings-, försöks- och provningsresultat.

För utgivande av berörda bilaga och årsbok torde överenskommelse efter i huvudsak de riktlinjer som utredningen angivit böra avslutas med Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag såsom utgivare av Jordbrukarnas Föreningsblad, vilket bolag enligt vad utredningen inhämtat är berett att åtaga sig ifrågasvarande uppgift. Avtalet torde efter Kungl. Maj:ts bemyndigande få slutas genom den nu förordade upplysningsnämnden. Såsom framgår av vad utredningen anfört skulle ingen särskild ersättning utgå till bolaget för publiceringen av ifrågasvarande bilaga och årsbok.

I likhet med utredningen finner även jag det önskvärt att en överenskommelse kommer till stånd mellan upplysningsnämnden samt Lantbrukets presstjänst och Jordbrukets notisbyrå av innebörd att nämnden helt svarar för upplysningsverksamheten i vad den rör resultaten från forsknings-, försöks- och provningsverksamheten. Härigenom skulle upplysningsverksamheten på dessa områden kunna samordnas och organiseras så att forsknings- och försöksanstalterna bleve delaktiga i densamma.

Beträffande kostnaderna för nämnden ha dessa beräknats till 37 000 kronor om året. Med hänsyn till att nämndens personal icke anses kunna träda i funktion före den 1 oktober 1943 beräknas kostnaden för nästa budgetår till 28 750 kronor. För sagda budgetår anses dessutom ett engångsanslag å 10 000 kronor vara behövt för anskaffning av möbler och inventarier. Av kostnaderna för nämnden beräknas 19 000 kronor belöpa å arvoden, därav ett grundarvode av 12 000 kronor åt sekreteraren. Då det är av synnerlig vikt att till sekreterare kan förvärfvas en väl kvalificerad och duglig person har jag intet att erinra mot det föreslagna arvodesbeloppet. På detta arvode synes dock icke böra beräknas några tillägg. I övrigt synes kostnaderna kunna nedbringas med åtminstone 10 000 kronor. Utredningen har vid sina kostnadsberäkningar ansett att ett belopp

av 10 000 kronor skulle kunna beräknas inflyta i ersättning från tidningarna för artiklar och notiser. Med hänsyn till vad jag förut anfört rörande tillhandahållande åt tidningarna utan ersättning av det material, som ställes till föreningsbladets förfogande, torde man åtminstone icke till en början böra räkna med en dylik inkomst. Med utgångspunkt från det anförda torde kostnaderna böra uppskattas till omkring 38 000 kronor för budgetåret 1943/44. Jag förordar, att ett obetecknat anslag å sagda belopp upptages å riksstaten för nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela närmare föreskrifter rörande anslagets disposition.

I likhet med utredningen anser jag önskvärt att upplysningsnämnden söker kontakt med radion och i möjligaste mån söker genom densamma sprida upplysning rörande de frågor som beröra nämndens verksamhetsområde. Nämnden bör likaledes ägna uppmärksamhet åt de möjligheter som finnas att genom filmen sprida upplysning angående jordbruksnämningen och trädgårdsskötseln berörande ämnen.»

Utskottet. I förevarande proposition föreslås vissa åtgärder för att få till stånd en effektiv upplysningsverksamhet rörande de resultat, till vilka forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets och trädgårdsskötselns områden kommit. Enligt förslaget avses att tillsätta ett särskilt organ, en nämnd, med uppgift att under lantbruksstyrelsens överinseende publicera av nämnden hopbragt upplysningsmaterial i en bilaga till Jordbrukarnas Föreningsblad samt uti en i anslutning därtill utgiven årsbok ävensom i övrigt verka för ökad och snabb spridning av ifrågavarande forsknings- och försöksresultat. Då statsverket icke skulle behöva bestrida kostnaderna för berörda bilaga och årsbok, skulle dess utgifter för ändamålet begränsas till själva nämndens verksamhet.

Den verkställda utredningen synes giva vid handen, att förhållandena för närvarande äro sådana att resultaten av den omfattande forsknings- och försöksverksamhet på hithörande områden, som bedrives vid statliga och enskilda institutioner och läroanstalter, alltför långsamt och ofullständigt nå ut i bygderna för att omsättas i praktiken. I de avgivna yttrandena har ganska allmänt framhållits vikten av att åtgärder vidtagas för att åstadkomma en förbättrad upplysningsverksamhet på förevarande områden, men delade meningar kommit till uttryck beträffande det sätt, varpå syftet bäst skall kunna uppnås. Genom de motioner, som väckts i anledning av propositionen, ha likaledes olika uppfattningar tillkännagivits. I motionen I: 222 uttalas sålunda stor tillfredsställelse över att denna för jordbruks- och trädgårdsnäringarna viktiga fråga nu synes kunna få sin lösning genom den framlagda propositionen — en lösning som i allt väsentligt biträdes av motionärerna. Nödvändigheten av att för ändamålet

tillskapa ett särskilt statsorgan anses däremot i motionerna II: 319 och II: 335 icke ha blivit ådagalagd.

Meningsbrytningar beträffande behovet och lämpligheten av att igångsätta den upplysningsverksamhet i statlig regi, varom här är fråga, ha även förekommit inom utskottet. Liksom departementschefen hyser emellertid utskottet den uppfattningen, att en effektiv spridning av ifrågavarande forsknings- och försöksresultat skulle vara till betydande gagn för hithörande näringsgrenar. Utskottet finner därför angeläget, att åtgärder vidtagas för att avhjälpa den brist i upplysningsverksamheten, som onekligen gör sig gällande. Bland framkomna olika förslag till ordnande av denna verksamhet har utskottet funnit övervägande skäl tala för den lösning, departementschefen tillstyrkt. Med hänsyn särskilt till att det upplysningsmaterial, som i föreslagen ordning publiceras i anslutning till Jordbrukarnas Föreningsblad, når ut till så gott som samtliga landets jordbrukare, synes den ifrågasatta anordningen vara välfunnen och ägnad att på ett enkelt sätt medföra åsyftad verkan mot en förhållandevis ringa kostnad för statsverket. Utskottet kan sålunda icke biträda vare sig de i motionerna II: 319 och II: 335 gjorda yrkandena att förevarande proposition bör av riksdagen avslås eller hemställan därjämte i förstnämnda motion om förnyad utredning i ärendet.

Vad beträffar den närmare utformningen av upplysningsverksamhetens organisation finner utskottet det tvivelaktigt, om verksamheten skulle gagnas genom att på sätt som föreslagits i motionen I: 222 riksdagen bestämde såväl antalet ledamöter i nämnden som att vissa befattningshavare på grund av sin tjänsteställning skulle vara självskrivna ledamöter. Det förefaller utskottet snarare vara till fördel att i enlighet med departementschefens uttalande överlåta åt Kungl. Maj:t att efter närmare övervägande besluta härom. Däremot synas vissa skäl kunna tala för motionärernas hemställan i vad den avser att bereda nämndens befattningshavare möjlighet att träda i funktion tidigare än den 1 oktober 1943 såsom departementschefen ifrågasatt för att nämndens verksamhet skall kunna begynna den 1 januari 1944. Emellertid torde tillräcklig anledning icke föreligga att tillstyrka ändring i förevarande hänseende. I fråga om antalet befattningshavare hos nämnden anser utskottet i likhet med departementschefen, att vid igångsättandet av denna nya verksamhet försiktighet bör iakttagas med avseende på storleken av organisationen och att för närvarande icke torde behöva räknas med flera befattningshavare än en sekreterare och ett kontorsbiträde.

Såsom framhållits i propositionen bör nämndens verksamhet icke begränsas till redigering av förutnämnda tidningsbilaga och årsbok; nämnden bör jämväl söka att på andra vägar sprida upplysningsmaterialet bland jordbrukarna och trädgårdsodlarna såsom genom att ställa materialet kost-

nadsfritt till förfogande för landsortspressen och ifrågakommande tidskrifter. Även radion och filmen bör i möjligaste mån utnyttjas för ändamålet.

Med avseende på kostnaderna för ifrågavarande upplysningsverksamhet har utskottet redan antytt, att dessa bliva relativt ringa, beroende främst på att i propositionen förutsättes, att överenskommelse med Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag såsom utgivare av Jordbrukarnas Föreningsblad skall träffas om att någon särskild ersättning icke skall utgå till bolaget för publiceringen av bilagan och årsboken. Statsverkets kostnader för ändamålet, som sålunda avse endast själva nämndens verksamhet, beräknas till 37 000 kronor om året. Med hänsyn till att nämndens personal icke anses behöva träda i funktion före den 1 oktober 1943, beräknas sagda kostnader för nästa budgetår stanna vid 28 750 kronor. Då emellertid vidare ett engångsanslag av 10 000 kronor anses erforderligt för anskaffning av möbler och inventarier, torde anslagsbehovet för budgetåret 1943/44 böra uppskattas till i runt tal 38 000 kronor.

Vad departementschefen i övrigt anfört föranleder icke heller någon utskottets erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till förevarande proposition samt med avslag å motionerna I: 222, II: 319 och II: 335, till *Upplysningsverksamhet rörande forsknings- och försöksarbetet på jordbrukets område* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 38 000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1943.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit
från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Gabrielsson, Alfred Andersson, friherre Beck-Friis, Anderberg* och *Björck* samt
från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Carlström, Lundbom, Gustafson i Dädesjö* och *Jacobson*.

Reservation

av herrar *Carl Edmund Eriksson, Granath, Anderberg och Jacobson*, vilka ansett, att utskottets motivering och hemställan bort ha följande lydelse:

»I förevarande proposition — — — (lika med utskottet) — — — själva nämndens verksamhet.

Såsom motivering till förslaget har anförts bland annat, att verkställd utredning givit vid handen att kännedomen om den omfattande forsknings- och försöksverksamhet på hithörande områden, som bedrivs av statliga och enskilda institutioner och anstalter, alltför långsamt och ofullständigt når ut i bygderna. Det har därför ansetts vara angeläget att vidtaga åtgärder för att effektivisera denna upplysningsverksamhet. Utskottet vill emellertid erinra om att i de yttranden, som införskaffats i ärendet, vissa brister i förevarande hänseenden visserligen påtalats, men meningarna varit mycket delade om det sätt, varpå en förbättrad upplysningsverksamhet lämpligast skall kunna åstadkommas. Genom de i anledning av propositionen väckta motionerna ha likaledes olika uppfattningar kommit till uttryck. I motionen I: 222 uttalas sålunda belåtenhet med att denna för jordbruks- och trädgårdsnäringarna viktiga fråga nu synes kunna få sin lösning genom den framlagda propositionen. Nödvändigheten av att på förevarande område tillskapa ett särskilt statsorgan anses däremot i motionerna II: 319 och II: 335 icke ha blivit ådagalagd, eftersom den nyhetsförmedling på området, som sedan ett flertal år tillbaka bedrivs främst av de icke statliga företagen Lantbrukets presstjänst och Jordbrukets notisbyrå, varit i stort sett tillfredsställande. Om det skulle befinnas erforderligt att reformera den nuvarande upplysningsverksamheten, borde andra i motionerna antydda lösningar övervägas. I bägge motionerna yrkas därför avslag å Kungl. Maj:ts framställning, varjämte i motionen II: 319 hemställas om förnyad utredning i frågan.

Meningsbrytningar beträffande igångsättandet av den upplysningsverksamhet i statlig regi, varom här är fråga, ha jämväl gjort sig gällande inom utskottet. De synpunkter, som anförts i motionerna II: 319 och II: 335, ha därvid tillvunnit sig utskottets anslutning såtillvida att utskottet kommit till den uppfattningen, att upplysningsverksamheten för närvarande är i stort sett tillfredsställande och i varje fall icke behäftad med sådana brister att det kan anses tillräckligt motiverat att tillskapa ett särskilt statligt centralorgan för ändamålet. I nuvarande budgetära läge bör inrättandet av ett nytt kostnadskrävande statsorgan över huvud taget undvikas, när icke oavvisligt behov därav påvisats.

Med hänsyn till angivna ställningstagande torde utskottet sakna anledning att här närmare ingå på granskning av Kungl. Maj:ts förslag och de ändringsyrkanden, som innefattas i motionen I: 222. Emellertid vill utskottet icke underlåta att uttala sin tveksamhet inför lämpligheten

i och för sig av att såsom föreslagits i propositionen anknyta den ifrågasatta statliga nämndens verksamhet till ett enskilt tidningsföretag. En dylik anordning kan för övrigt, utan att betänkligheterna i det föreliggande fallet behöva överdrivas, få konsekvenser och verka prejudicerande på ett sätt, som icke är önskvärt.

Av det anförda torde ha framgått, att utskottet icke blivit övertygat om vare sig behovet eller lämpligheten av att vidtaga de i propositionen föreslagna åtgärderna. Enligt utskottets mening bör därför Kungl. Maj:ts förevarande framställning om medelsanvisning för ändamålet icke bifallas av riksdagen. Utskottet, som härmed anslutit sig till avslagsyrkandena i motionerna II: 319 och II: 335, har däremot icke ansett sig böra biträda den i motionen II: 319 samtidigt gjorda hemställan om förnyad utredning i ämnet.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i enlighet med motionerna II: 319 och II: 335 förklara sig icke kunna bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition,

B. att motionerna I: 222 och II: 335 i övrigt icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»
